

Aleksandra Kunnas

”MIKÄ TUOLLA PUHISEE JA TUHISEE”
Haminan mursun ja ilmastonmuutoksen kytkennät
kovissa ja pehmeissä uutisissa

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

Kandidaatintutkielma

Joulukuu 2022

TIIVISTELMÄ

Aleksandra Kunnas: "Mikä tuolla puhisee ja tuhisee" – Haminan mursun ja ilmastonmuutoksen kytkennät kovissa ja pehmeissä uutisissa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta
Journalistiikan opintosuunta, viestinnän monitieteinen tutkinto-ohjelma
Joulukuu 2022

Tässä kandidaatin tutkielmassa perehdytään siihen, miten Pohjanmereltä Haminaan kesällä 2022 eksynyt mursu esitettiin suomalaisessa journalismissa. Tarkastelun kohteena ovat tapauksen yhteydessä julkaistut verkkouutiset. Haminan mursusta uutisoitiin lyhyessä ajassa runsaasti. Analysoin aiheesta julkaistuja kovia ja pehmeitä uutisia ja vertailen, kuinka mursua hyödynnettiin ilmastonmuutoksen konkretisoinnissa.

Tutkielman aineisto koostuu kahdeksasta suomalaisesta verkkomediasta valitusta uutisjutusta, joista neljä edustaa kovia uutisia ja neljä pehmeitä uutisia. Kaikki jutut on julkaistu heinäkuussa 2022, kun mursu oli Suomessa. Tutkielman viitekehys nojaa uutissosiologiseen tutkimukseen, josta hyödynnän erityisesti Gaye Tuchmanin klassikkoteosta *Making News* sekä Pablo Boczkowskin tuoreempaa tutkimusta kovien ja pehmeiden uutisten käytänteistä. Tutkielman taustoituksessa olen käyttänyt hyväksi ilmastonmuutoksen ja journalismin suhdetta tarkastelevaa tutkimuskirjallisuutta. Metodologisena viitekehysenä käytetään vertailevaa sisällönanalyysia.

Empiirisessä analyysissä käy ilmi, että Haminan mursu ja ilmastonmuutos kytketään uutisissa toisiinsa sekä suoraan että epäsuorasti.

Aineistossa esiintyy sekä suoria että epäsuoria linkityksiä Haminan mursun ja ilmastonmuutoksen välillä. Kovissa uutisissa linkitys on useimmiten epäsuora. Se tuotetaan esimerkiksi pohtimalla, miten mursu mahtaa selvitä sille vieraisissa elinoloissa. Pehmeissä uutisissa esiintyi sekä suoria että epäsuoria kytkentöjä mursun ja ilmastonmuutoksen välillä. Kytkentä tehtiin useammin pehmeissä uutisissa, mikä alleviivaa kovien ja pehmeiden uutisten välisen tiukan jaottelun hälvenemistä.

Aineiston rajauksesta johtuen tutkielman johtopäätökset eivät ole yleistettävissä kaikkeen suomalaisessa uutismediassa tehtyyn ilmastojournalismiin eivätkä kaikkiin Suomessa julkaistuihin Haminan mursua koskeviin uutisiin.

Avainsanat: Haminan mursu, ilmastonmuutos, journalismi, kovat uutiset, pehmeät uutiset, vertaileva sisällönanalyysi, laadullinen tutkimus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	3
	2.1 Uutistuotannon rytmi	3
	2.2 Kovat ja pehmeät uutiset.....	5
	2.3 Journalismin suhde todellisuuteen	6
	2.4 Journalismin suhde ilmastonmuutokseen	7
3	TUTKIMUSASETTELMA.....	9
	3.1 Aineisto	9
	3.2 Metodi	10
	3.3 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	11
4	ANALYYSI JA TULOKSET.....	12
	4.1 Mursun ja ilmastonmuutoksen kytkennät kovissa uutisissa	12
	4.2 Mursun ja ilmastonmuutoksen kytkennät pehmeissä uutisissa	15
	4.3 Tutkimuskysymyksiin vastaaminen	17
5	POHDINTA.....	21
	LÄHTEET	23

1 JOHDANTO

Itämeren rannalla Haminassa tehtiin 14. heinäkuuta 2022 Suomen tietävästi ensimmäinen mursuhavainto. Suomen eläinlajistoon kuulumaton mursu havaittiin ensimmäisen kerran Haminan Pappilansaarilla (Yle 15.7.2022). Sen elämä päättyi matkalla suojaan Korkeasaareen viisi päivää myöhemmin 19. heinäkuuta 2022 (IS 19.7.2022). Stenaksi nimetty mursu ehti tällä välin esimerkiksi ilmaantua kotkalaismiehen takapihalle, missä se ehti murjoa mattotelineen. Aiheesta julkaistujen uutisten mukaan mursu onnistui lyhyen vierailunsa aikana varastaa suomalaisten sydämet (Yle 20.7.2022).

Suomessa harvinainen eläin herätti valtavaa kiinnostusta mediassa. Mursun jokaista liikettä seurattiin tiiviisti ja sen elämä ja teot työllistivät toimittajia päivien ajan. Mursujutuissa ääneen pääsivät mursun nähneet ihmiset, biologit ja viranomaiset. Mursun liikkeitä seurattiin ja sen toimista raportoitiin mediassa hyvinkin yksityiskohtaisilla tavoilla, kuten ”mursu tuhisee ja puhisee” (Iltalehti 15.7.2022). Perinteisten tekstimuotoisten uutisten lisäksi mursua seurattiin myös esimerkiksi Yle areenan live-lähetetyksissä (Yle Kaakkois-Suomi 19.7.2022).

Haminan mursu kuoli, mutta sen mediajulkisuus ei päättynyt siihen. Mursun kuoltua julkaistiin monia erilaisia mielipiteellisiä tekstejä, joissa pohdittiin, mitä mursun elämä meille suomalaisille paljastaa ja mitä mursu olisi halunnut meille kertoa. Mursu synnytti journalismissa myös Haminan tapaukseen liittymättömiä asioita, joissa avattiin esimerkiksi mursu-sanan negatiivisten konnotaatioiden käyttöä naisen kehon halventamisessa (Hämeenlinnan kaupunkiutiset 28.7.2022).

Mursusta uutisoitiin koko Suomessa etelästä pohjoiseen. Tapaus rikkoi toimitusten uutisrytmin valtakunnallisissa toimituksissa ja tarjosi toimittajille aineksia mehukkaisiin kolumneihin. Mursu yhdisti mediatapahtumana hetkellisesti koko Suomen kansan.

Pohdin kandidaatin tutkielmassani sitä, miten mursua hyödynnettiin esimerkkinä ilmastonmuutoksesta ja sen vaikutusten konkretisoimisessa. Ilmastonmuutosta on

kutsuttu *viheliäiseksi ongelmaksi* (wicked problem), jonka piinallisuus piilee siinä, että se koostuu monista erilaisista eri aikaan tapahtuvista ja toisiinsa vaikuttavista ongelmista, joihin ei ole olemassa tai ei ole vielä keksitty ratkaisua (Wohlgezogen ym. 2020). Sen laajuuden hahmottamista vaikeuttaa se, että ilmastonmuutoksessa ihmisten tekojen ja niistä koituvien seurausten väliset suhteet eivät näy ihmisille heti vaan vasta pitkä ajan kuluttua.

Pohdin tutkielmassani sitä, millä tavoin mursu-uutisoinnissa onnistuttiin kytkemään Suomeen harhautunut mursu osaksi ilmastonmuutosta. Tutkin, millä tavoilla kytkentä tapahtui kovissa ja pehmeissä uutisissa. Tutkielman lopuksi yritän arvioida, kummat onnistuivat kytkennässä ”paremmin”.

Seuraavassa luvussa esittelen tutkielmassa käyttämäni teoreettisen viitekehyksen ja sen tutkimuskysymykset. Kolmannessa luvussa esittelen tutkielmani aineiston ja metodin. Neljännessä luvussa siirryn aineiston analyysiin ja vastaan tutkimuskysymyksiin. Viidennessä luvussa pohdin analyysini tuloksia, tutkielman tekemistä ja potentiaalisia jatkokysymyksiä.

Tutkielman tekemiseen on saatu apurahaa Journalistisen kulttuurin edistämissäätiöltä joulukuussa 2022.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä luvussa kuvaan tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen. Alaluvussa 2.1 käsittelen journalismin rytmiä ja 2.2 vertailen kovien ja pehmeiden uutisten välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä. Alaluvussa 2.3 pureudun journalismin ja todellisuuden väliseen suhteeseen ja sitä kautta alaluvussa 2.4 journalismin ja ilmastonmuutoksen väliseen suhteeseen.

2.1 Uutistuotannon rytmi

Gaye Tuchmanin (1978, 43) uutissosiologian klassikkoteoksen *Making news* mukaan uutisten tuotannossa, tai uutiskoneistossa, tavoitellaan tiettyä rytmiä, jossa toimituksen työssä toistuva asiat pyritään toteuttaa aina samoihin aikoihin. Se tarkoittaa kaikkia niitä asioita, jotka vaikuttavat päivittäisen uutisvirran muodostumiseen aina toimittajien ja viranomaisten työajoista alkaen (emt., 42).

Toimituskokoukset pyritään pitämään joka aamu saamalla kellonlyömällä. Aamu- ja iltavuoron välinen vaihto tehdään aina samaan aikaan. Uutislähetys tai seuraavan päivän sanomalehti pyritään saamaan valmiiksi tiettyyn takarajaan mennessä.

Vakiintuneiden aikataulujen noudattamisen rinnalla toimitukset ovat silti varautuneita yllättäviin tapahtumiin, joiden sattuessa toimituksen työrytmi vaihtuu nopeasti. Rytmii kuitenkin toisinaan rikkoutuu, kun sattuu tapahtumia, joissa mielenkiintoista ei ole varsinaisesti se, mitä tapahtuu, vaan miten se tapahtuu. Odottamattoman ja poikkeuksellisen tapahtuman hoitamisen jälkeen rytmi kuitenkin palautuu takaisin entiselleen (Tuchman 1978, 46). Uutisten julkaisuaikatauluihin vaikuttavat uutisten aiheina *aikatauluttamattomat uutistapahtumat* (nonscheduled event-as-news), joiden julkaisuaikataulusta toimitus määrää, *ennakoidut uutistapahtumat* (prescheduled event-as-news), jota osataan odottaa, ja *odottamattomat uutistapahtumat* (unscheduled event-as-news), joita ei osata odottaa (emt., 51–52).

Tämä *ennakoimattoman kontrolloiminen* (controlling the unexpected) liittyy etenkin kovien uutisten välilyöntiin. Termiin on sisäänrakennettu oletus siitä, että

toimituksissa pyritään ennakoimaan kaikki sen sisältöön mahdollisesti vaikuttavat tapahtumat jo hyvissä ajoin niin, että ennalta-arvaamattomien uutisaiheiden käsitteleminen kiireessä helpottuu. Pehmeiden uutisten tuottamisessa toimituksen rytmi on väljempi ja se vaikuttaa usein vähemmän kiireiseltä (Boczkowski 2009). Samalla kun ero kovan ja pehmeän uutisen esitystapojen välillä on hämärtynyt, myös ”kiireisen kovan uutisjournalismin” ja ”kiireettömän pehmeän journalismin” välinen erottelu on vaikeutunut, kun asiapitoisempi journalismi omaksuu viihteellisemmästä journalismista ominaisuuksia ja päinvastoin.

Pehmeät uutiset ovat usein aikatauluttomia ja ajattomia, ja ne rikkovat tavallisen uutisvirran. Uutistoimituksissa uutisvirran aktiivisin vaihe ajoittuu päivätyötä tekevien toimittajien työajalle (Tuchman 1978), vaikka juttuja voidaankin nykyään verkkouutisoinnissa ajastaa ilmestyväksi myös tavanomaisten työaikojen ulkopuolella. Pehmeitä uutisia voidaan tehdä pitkään ja kiireettömämmin, koska niiden arvo tekijöiden ja lukijoiden silmissä ei vanhene yhtä nopeasti kuin kovien uutisten.

Yksi esimerkki toimitusten ajallisesta rakentumisesta voisi olla, että suuri osa kovien uutisten toimittajista on töissä silloin, kun viranomaisvirastot ovat auki. Tämä johtuu siitä käytännön syystä, että haastateltaviin on työajan aikana saatava yhteys. Kaikki kovia uutisia kirjoittavat toimittajat eivät kuitenkaan ole ainoastaan virkamiesten päivärytmin mukaisesti päivisin töissä, vaan uutistuotannon rytmi näkyy myös esimerkiksi siinä, että joku on aina iltaisin töissä. Odottamattomia tapahtumia osataan siis toimituksen arjessa odottaa.

Muun muassa Boczkowski esittää argentiinalaisessa Clarín-lehden toimituksessa tekemänsä tutkimuksen pohjalta, että edellä mainittujen journalismin genrejen välinen ero on korostunut entisestään (Boczkowski 2009, 111). Tutkittu toimitus on jaettu kahtia Clarínin nopeatahtiseen kovien uutisten yksikköön Último Momento (suom. Viimeinen Hetki) ja kevyempiä ja ajattomampia sisältöjä tekevään toimitukseen. Tutkimuksesta käy ilmi, että toimitusten työtahti oli hyvin erilainen, ja että ne myös suhtautuivat toisiinsa eri tavoilla ja näkivät toisensa eri tavalla. Toimitusten työtavat ja työntekoon käytetyt työkalut ja -menetelmät olivat eriytyneet.

Toisaalta Boczkowski esittää tekstissään, että kevyiden ja pehmeiden uutisten uutiskäytännöt ovat eriytyneet, mutta että niiden tarkastelu vaatii uutta näkökulmaa. Hän huomioi, että kovien ja pehmeiden uutisten erot eivät ole sittenkään niiden perusluonteessa, vaan niiden toimitusprosessiin vaikuttavissa sosiaalisissa tekijöissä ja työkaluissa. Uutistoimituksissa kovat ja pehmeät uutiset ovat myös auttaneet tekemään uutisrytmistä ennakoitavamman. Hän huomioi ajallisen ulottuvuuden ja kahdenlaisten uutisten yhteisten piirteiden olemassaolon.

Boczkowski osoittaa, kuinka pitkälle kovien ja pehmeiden uutisten erottelu on viety toimitusorganisaation sisällä. Tästä huolimatta hän tunnistaa myös merkkejä myös yhdentymisestä. Vaikka työnteon tavat olisivat eriytyneet, niin uutisjutut omaksuvat toistensa piirteitä entistä useammin. Myös pehmeitä uutisia tehdään ennakoivasti ja niiden tekemisessä voidaan pyrkiä ajankohtaisuuteen ja yhteiskunnallisesti tärkeiden asioiden esittämiseen sen sijaan, että tavoitteena olisi vain ajattomien ja viihdyttävien juttujen tekeminen. Kovissa uutisissa esiintyy aiempaa enemmän tarinallisuuden piirteitä.

Kovan ja pehmeän journalismin erottelun vaikeus tiivistyy nykyään paljolti juuri *livejournalismiin*, jota käytetään sekä kovien että pehmeiden uutisten tuottamisessa. Livejournalismiin kuuluvat tekstimuotoisessa journalismissa muun muassa *hetki hetkeltä -uutisointi* ja *päivittyvät seurannat*.

2.2 Kovat ja pehmeät uutiset

Uutiset jaotellaan *koviin uutisiin* ja *pehmeisiin uutisiin* (Tuchman 1978, 47). Kovat uutiset määritellään perinteisesti sellaisiksi uutisiksi, jotka ovat kiinnostavia, koska ne ovat ajankohtaisia tai merkittäviä. Tällaisia uutisia ovat esimerkiksi politiikkaa ja kansainvälisiä suhteita käsittelevät uutiset ja talousuutiset. Kova uutinen voi siis olla esimerkiksi poikkeuksellinen tapahtuma tai esimerkiksi tapahtuma, joka on yhteiskunnallisesti merkittävä. Kovat uutiset voivat toimia pohjana syvemmälle analyysille tai tulkinnalle.

Pehmeät uutiset Tuchman määrittelee sellaisiksi teksteiksi, joiden aiheina on ihmisiä kiinnostavia asioita. Esimerkkejä pehmeistä uutisista ovat esimerkiksi feature-jutut, mielipiteelliset tekstit ja ajattomat jutut, joita luetaan niiden kiinnostavuuden takia. Tällaisia juttuja voivat olla esimerkiksi sisustusta tai ruoanlaittoa koskevat jutut tai esimerkiksi muusikoiden haastattelut. Kovat uutiset ovat asioita, joista lukijoiden tulee saada tietoa kansalaisina, kun taas pehmeiden uutisten parissa viihdytään ilman velvoitetta oppia uutta. Pehmeitä uutisia ei perinteisesti mielletä sellaisiksi, että niitä lukija tarvitsisi niitä voidakseen toimia kansalaisena yhteiskunnassa.

Ajankohtaisuuteen kiteytyy myös toinen kovien ja pehmeiden uutisten välillä vallitseva ero. Siinä missä kovat uutiset ovat useimmiten ajankohtaisia, pehmeät uutiset ovat usein ajattomia. Vaikka tämä erottelu kovien ja pehmeiden uutisten välillä on vaikuttanut juttujen arvostukseen ja sen oikeutuksesta on kiistelty vuosikymmeniä niin toimitusteen sisällä kuin niiden ulkopuolellakin.

2.3 Journalismin suhde todellisuuteen

Journalismi esittää todellisuutta representaatioiden kautta. Representaatiot ovat kuvauksia todellisuudesta, joiden rakentumiseen vaikuttavat aina yksilön omat ajatukset ja näkemykset. Vaikka toimittajan työn taustalla olisi pyrkimys mahdollisimman totuudenmukaiseen ilmaisuun, vaikuttaa hänen henkilökohtainen todellisuutensa myös hänen tapoihinsa ilmaista asioita (Tuchman 1987; Seppänen ja Väliaverronen 2012).

Uutiset heijastavat yhteiskuntaa, jossa niitä tehdään ja käsittelevät esimerkiksi kansalaisten huolia ja mielenkiinnonkohteita. Siinä missä kansalaiset vaikuttavat uutisiin, uutiset vaikuttavat siihen, miten kansalaiset suhtautuvat yhteiskuntaan (Tuchman 1978, 183).

Journalismi vaikuttaa representaatioillaan todellisuuden muodostumiseen myös esimerkiksi siinä, miten juttujen aiheet jakautuvat kovien ja pehmeiden uutisten välillä. Toimituksissa tehdään valintoja esimerkiksi siitä, mennäänkö mansikkatilalle

selvittämään poimijoiden työolosuhteita (kova uutinen) vai kertomaan lukijoille, miltä tilalta löytyvät toimittajan mielestä maistuvimmat mansikat (pehmeä uutinen).

Journalistisen median toimintaa määrittävät myös taloudelliset tekijät. Kaupalliset sanomalehdet ja verkkolehdet toimivat kaksilla markkinoilla. Yhden markkinan muodostavat journalismista maksavat lukijat ja toisen maksavan yleisön huomiosta kiinnostuneet mainostajat. Mainostajia houkutellaan ostamaan printtilehtien ilmoitustilaa sillä perusteella, että journalistisella julkaisulla on laaja levikki tai että sen sivuilla on paljon kävijöitä ja jutuilla paljon klikkauksia (Seppänen ja Väliverronen 2012, 131).

2.4 Journalismin suhde ilmastonmuutokseen

Ilmastonmuutos tarkoittaa pitkällä aikavälillä hitaasti tapahtuvaa suurta muutosta maapallon ilmastossa. Historiassa on nähty monia luonnollisesti toteutuneita ilmastonmuutoksia. Ilmastonmuutos, jonka kanssa elämme nyt, on ihmisten itsensä aiheuttama (Engelke ja McNeill 2014). Tätä aikakautta maailman historiassa, jonka aikana ihminen on lisännyt luonnonvarojen kulutusta valtavasti aina esiteollisista ajoista lähtien, kutsutaan toisinaan myös nimellä *antroposeeni*. Termi korostaa ihmisen vaikutusta luonnollisissa kiertokuluissa. Etenkin fossiilisten polttoaineiden, kuten hiilen ja öljyn, aiheuttamat päästöt ovat edistäneet ilmaston lämpenemistä. Ilmaston lämpeneminen aiheuttaa luonnon kiertokuluissa kumuloituvia ketjureaktioita (emt., 207–208).

Nyt meneillään oleva ilmastonmuutos on globaali ongelma, joka tapahtuu eri tahdissa ja epätasaisesti eri puolilla maailmaa. Vuoden 2022 aikana Euroopan kuumimmat koskaan mitatut helteet tappoivat Maailman terveysjärjestön tilastojen mukaan ainakin noin 15 000 ihmistä (Yle 7.11.2022), Pakistan jäi massiivisten tulvien alle (Yle 27.8.2022) ja ihmiset pakenivat kodeistaan Euroopassa helteitä seuranneiden maastopalojen vuoksi (MTV Uutiset 16.7.2022).

Journalismin toimintaa määrittävät muun muassa aiheiden yhteiskunnallinen merkittävyys, niiden ajankohtaisuus ja kiinnostavuus lukijoille (Seppänen ja Väliverronen 2012).

Siinä missä ilmastonmuutos on suuri kysymys koko ihmiskunnalle, on se suuri kysymys myös journalismille. Se pitää sisällään kehityslinjoja, trendejä, ennustuksia ja mahdollisuuksien olettamuksia. Journalismi taas näyttää lukijoille ilmiön konkreettisia esimerkkejä eli tulvia, myrskyjä, vaaleja ja ilmastokokouksia.

Ilmastonmuutosjournalismi haastaa journalismia määrittävän aikahorisontin ja rytmin (Kunelius 2019, 220). Kunelius esittää myös, että ilmastonmuutos tarjoaa journalismille laajan leikkikentän, jossa se voi kokeilla, mitä journalismi *voisi olla* (emt., 220). Tämä edellyttää toimituksilta kykyä keksiä ja kehittää uudenlaisia toimintatapoja journalismiin.

3 TUTKIMUSASETELMA

Esittelen alaluvussa 3.1. aineistoni, joka koostuu valitsemistani Haminan mursusta kirjoitetuista kovista ja pehmeistä uutisista. Alaluvussa 3.2. esittelen tutkielmani metodologisen viitekehyyksen, joka perustuu vertailevaan sisällönanalyysiin.

3.1 Aineisto

Aineistonani on kahdeksan eri juttua, jotka käsittelevät Haminan mursua. Jutut on julkaistu heinäkuussa 2022 sinä aikana, kun mursu oli Suomessa, ja välittömästi sen kuoleman jälkeen. Valitsin tutkittavaksi erilaisia juttuja siten, että edustettuina on sekä valtakunnallisia uutisvälineitä, kuten maakunta- ja iltapäivälehtiä.

Taulukko 1. Tutkimuksen aineisto

Julkaisija ja julkaisupäivämäärä	Kovat uutiset (otsikko)	Pehmeät uutiset (otsikko)
Etelä-Suomen Sanomat 15.7.2022	Haminassa rannalta löytynyt mursu on lähtenyt uimaan ulapalle, mutta edellytykset löytää takaisin kotiin voivat olla pienet – ”Itämeri on hirmu sokkeloinen meri”	
Yle 15.7.2022	Mursu pysytteli yön yli rannalla Haminassa – poliisi toivoo, että ihmiset antavat uupuneen villieläimen kerätä voimia rauhassa	
MTV uutiset 20.7.2022	Stena saattoi eksyä parittelumatkallaan, arvioi tutkija – seuraava etelään eksyvä mursu pitäisi käännäyttää mahdollisimman nopeasti	
Helsingin Sanomat 15.7.2022	Jättäkää mursu rauhaan, sanoo norjalaistutkija – Kartta näyttää, miten eläin päätyi Norjan rannikolle	
Helsingin Sanomat 20.7.2022		Miksi ihastuimme Haminan mursuun, mutta syömme possupihviä surutta? Eläinfilosofi kertoo, mitä Haminan mursun kohtalosta voi oppia

Yle 26.7.2022		Mursu valitsi Jukka Hovilan pihan, mutta mies Rammsteinin keikan – nyt hän kertoo, miltä tuntui palata myllättyyn kotipaikkaan
Helsingin Sanomat 21.7.2022		Mitä kuollut mursu olisi kertonut meille ihmisille?
Iltalehti 15.7.2022		Minna kohtasi Haminan sensaatiomursun – ”Mikä tuolla puhisee ja tuhisee”

3.2 Metodi

Tutkielmani metodologisena viitekehyksenä on vertaileva sisällönanalyysi, joka on laadullinen tutkimustapa (Sarajärvi ja Tuomi 2018). Pyrin hahmottamaan valitsemastani aineistosta millaisia kytkentöjä tekstissä esiin nostetuiksi valitut asiat luovat mursun ja ilmastonmuutoksen välille, vai luodaanko niitä ollenkaan. Sen lisäksi aion selvittää, millaisilla keinoilla ilmastonmuutosta tehdään jutuissa lukijalle konkreettisemmaksi.

Valitsin tutkimusmetodikseni sisällönanalyysin, koska etsin tekstien sisällöissä ilmeneviä eroja ja yhtäläisyyksiä. Jaottelen tutkimukseeni valitut jutut sisällön perusteella itse kahteen kategoriaan, koviin ja pehmeisiin uutisiin.

Aineiston valinnassa on hyödynnetty harkinnanvaraista otantaa, jonka lopputuloksena tarkastelen aineistoa, jota voi kutsua harkinnanvaraiseksi näytteeksi (Eskola & Suoranta 1998).

Arvioin journalistisista jutuista ainoastaan niiden tekstiosuudet, enkä kiinnitä huomiota juttujen visuaalisuuteen. Mikäli jutussa on kuitenkin joitakin huomionarvoisia elementtejä, jotka eivät ole tekstiä, niin mainitsen ne tarpeen vaatiessa tutkielmassani.

3.3 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Valitsin analysoitavakseni eri medioista valitsemiani uutisia, joista puolet (4kpl) edustaa kovia uutisia ja toinen puoli (4kpl) pehmeitä uutisia. Jutuissa ero kovien ja pehmeiden uutisten välillä on tutkielman kannalta olennainen.

Tutkielmani tutkimuskysymykset ovat:

- Miten mursua hyödynnettiin journalismissa esimerkkinä ilmastonmuutoksesta ja sen vaikutusten konkretisoimisessa?
- Miten mursun ja ilmastonmuutoksen välille tuotettiin kytkentöjä kovissa ja pehmeissä uutisissa?

Käsittelen jutuista tekemiäni huomioita seuraavassa luvussa.

4 ANALYYSI JA TULOKSET

Tässä luvussa käyn läpi havaintoja, joita tein tarkastellessani mursusta tehtyjä kovia ja pehmeitä uutisia ja niiden suhdetta ilmastonmuutokseen. Koviin uutisten ja ilmastonmuutoksen suhdetta käsittelem alaluvussa 4.1 ja pehmeiden uutisten ja ilmastonmuutoksen suhdetta käsittelem alaluvussa 4.2. Havainnoista tekemäni analyysin tuloksia käyn läpi alaluvussa 4.3.

4.1 Mursun ja ilmastonmuutoksen kytkennät kovissa uutisissa

Kovat uutiset keskittyvät usein siihen vaiheeseen tapausta, jossa mursu on vielä hengissä. Uutisissa kartutetaan mursun eri liikkeitä ja haastatellaan asiantuntijoita kertomaan, mitä sen liikkeistä pitäisi ajatella.

Neljästä käsittelemistäni kovasta uutisesta kahdessa ilmastonmuutos mainittiin suoraan eli jutussa käytettiin termiä *ilmastonmuutos*. Ilmastonmuutos esiintyi Etelä-Suomen Sanomien (ESS) jutussa ”Haminassa rannalta löytynyt mursu on lähtenyt uimaan ulapalle, mutta edellytykset löytää takaisin kotiin voivat olla pienet” (ESS 15.7.2022) sen viimeisessä kappaleessa, jossa käsiteltiin sitä, millaisia vaaroja ja uhkia mursut lajina kohtaavat ilmastonmuutoksen seurauksena. Juttu päättyi tekstikappaleeseen:

”Mursujen suurin uhka on ilmastonmuutos, sillä jäätiköiden sulaminen ajaa ne lepäämään maalle kauemmas niiden ruokailupaikoista. Atlantinmursuja taas uhkaavat merenkulku, matkailu ja teollisuus sekä niiden mukanaan tuoma melu, jotka häiritsevät niitä.” (ESS 15.7.2022)

ESS:n uutisjutussa tehtiin siis konkreettisesti kytkös mursun ja ilmastonmuutoksen välillä. Syyseuraussuhde osoitettiin jutussa myös muihin mursujen elintilaan vaikuttaviin kehityslinjoihin.

Ilmastonmuutos mainittiin myös MTV Uutisten jutussa ”Stena saattoi eksyä parittelumatkallaan, arvioi tutkija” (MTV Uutiset 20.7.2022), jossa termiä käytettiin ainoastaan jutun ingressissä: ”Ilmastonmuutos saattaa lisätä etelään eksyvien mursujen määrää”. Jutun lopussa oli osuus, jossa kuvattiin mursujen normaalia käyttäytymistä,

kuten esimerkiksi sitä, miksi ne liikkuvat pitkiä matkoja, ja kuinka eläimen sukupuoli vaikuttaa sen toimintaan. Ilmastonmuutos -termiä ei kuitenkaan käytetty jutussa enää ingressin jälkeen uudelleen.

Ylen verkkosivuilla julkaistussa jutussa ”Mursu pysytteli yön yli rannalla Haminassa” (YLE 15.7.2022) ja Helsingin Sanomien (HS) jutussa ”Jättäkää mursu rauhaan, sanoo norjalaistutkija” (HS 15.7.2022) ei käytetty termiä ilmastonmuutos. Linkkejä ilmastonmuutokseen luotiin jutuissa kuitenkin epäsuorasti eli puhumalla luonnon tilasta muuten kuin ilmastonmuutoksen ilmiöstä puhumalla. Konkreettisia keinoja ilmaista kehitystä olivat muun muassa jutuissa haastateltavien suorat lainaukset. Esimerkiksi Ylen jutussa ilmastonmuutoksen aiheuttaneita kehityslinjoja ilmensivät epäsuorasti muut seikat. Esimerkiksi lainaus ”Olenko keskellä luonto-ohjelmaa” alleviivasi sitä, että mursun saapuminen oli poikkeuksellista. Toisaalta kommentissa painotettiin, kuinka eriytyneitä ihmiset ovat luonnosta. Irrallistuneen luontosuhteen on katsottu vaikuttavan ihmisen käyttäytymiseen sekä yksilöinä että osana luontoa. Ihminen on kuitenkin inhimillinen olento ja sellaisena myös osa luontoa. Luontosuhteessa on havaittu vuosien varrella muutoksia. Julkisessa keskustelussa ihmisen ajattelun on sanottu kulkevan tällä hetkellä tiedostavampaan suuntaan, jossa ihmisen ja luonnon yhteys huomioidaan paremmin kuin ennen (Foster ja Salonen 2021).

Ylellä julkaistussa jutussa oli myös seuraava virke: ”Viranomaisilla heräsi huoli mursun mahdollisesta nääntymisestä, koska se oli täysin sille väärässä elinympäristössä.” Virkkeessä yhdistyvät viranomaistaho, joka on hyvin tyyppillinen kovien uutisten haastateltava (Tuchman 1978). Rationaalisen virkapuheen sijaan sitaatissa ilmaistiin inhimillistä tunnetta, eli huolta mursun kunnosta.

Jutussa viranomaistahot muun muassa kertovat mursun ”nukkuvan ja kuorsaavan”. Tämä on havainto, jonka jutussa voi tehdä melkein kuka tahansa haastateltava, joka on nähnyt mursun. Jutussa kuitenkin valitaan kysyä asiaa paikalla olevalta poliisikomisariorilta, joka kommentoi asiaa. Motiivina lienee se, että poliisi sattui olemaan paikalla ja toimituksessa jutun tekoa halutaan seurata ”livenä”, hetki hetkeltä.

Mursu-uutisoinnissa oli monta esimerkkiä kehittyvistä uutisista. Seuraavassa sitaatissa Sea Life -eläintarhan intendentti Markus Dernjatin tuo esiin mursuhavainnon poikkeuksellisuuden erityisellä tavalla.

"– Ajattelin että sen täytyy olla feikki. Onhan se nyt äärimmäisen harvinaista. Kyllä se kaukana on nyt, sanoo (Markus) Dernjatin. Rannikolla on Dernjatin mukaan nähty vuosien varrella eksyneitä valaita ja jopa merikilpikonna, mutta mursu on kuitenkin uusi tuttavuus." (YLE 15.7.2022)

Vaikka Dernjatin esiintyy jutussa asiantuntijana, hän ei sitaatin perusteella uskonut mursun nähdessään edes omia havaintojaan. Havainnon poikkeuksellisuuden syyt viittaavat ilmastonmuutokseen, vaikka tätä kytkeä ei jutussa tehty. Ylen jutussa ei käytetty sanaa ilmastonmuutos eikä annettu selitystä sille, miksi mursu on mahdollisesti eksynyt Suomeen. Poikkeuksellisuutta alleviivaa myös se, että Suomeen eksyneitä eläimiä kommentoivat jutussa niin poliisit, silminnäkijä, eläintarhan johtaja, Itä-Suomen yliopiston norppatutkija kuin Ylen tuottajakin. Ääneen päästettiin siis sekä viranomaisia, asiantuntijoita, kansalaisia kuin jutuntekoprosessiin liittyvä työntekijäkin.

Helsingin Sanomien jutussa "Jättäkää mursu rauhaan, sanoo norjalaistutkija" (HS 15.7.2022) kuvailtiin mursun matkaa Suomeen ja haastateltiin norjalaista mursututkijaa. Mursun liikkumista havainnollistaa juttuun liitetty kartta, jossa on kuvattu mursun tiettävästi käyttämä reitti. Reitin todennäköisyyttä vahvistamaan jutussa on käytetty norjalaisasiantuntijalta saatuja tietoja.

"Aaen mukaan sinisimpukat ja hietasimpukat ovat mursun suurta herkkua. Mursun onneksi molempia lajeja löytyy Itämerestä." (HS 15.7.2022)

Jutussa ei mainita ilmastonmuutosta. Jutussa mainittiin myös toinen tavanomaiselta elinalueelta samoihin aikoihin pois eksynyt mursu, joka oli nimetty Norjassa Feyaksi (HS 15.7.2022). Kuten muissakin aihetta käsittelevissä kovissa uutisissa, Helsingin Sanomien jutussa korostettiin tilanteen poikkeuksellisuutta ja neuvottiin kansalaisia jättämään eksynyt mursu rauhaan. Jutussa myös kuvailtiin sitä, mitä viranomaiset tekevät pitääkseen mursusta huolta poikkeuksellisessa tilanteessa.

Jutussa kerrotaan myös Haminaan mursua katsomaan lähtevistä tutkijoista, mikä yhtä lailla korosti tapahtuman poikkeuksellisuutta.

4.2 Mursun ja ilmastonmuutoksen kytkennät pehmeissä uutisissa

Pehmeisiin uutisiin valitsin analysoitavaksi neljä uutista, jotka ovat kovia uutisia kevyempiä tai suoraan mielipiteellisempiä. Pehmeät uutiset on julkaistu sekä mursun elinaikana että sen kuoleman jälkeen.

Helsingin Sanomien juttu ”Miksi ihastuimme Haminan mursuun, mutta syömme possupihviä surutta? Eläinfilosofi kertoo, mitä mursun kohtalosta voi oppi” (HS 20.7.2022) pohti suoraan ilmastonmuutoksen roolia mursun kannalta. Jutun haastateltava asiantuntija toi suoraan esiin, ettei ilmastonmuutoksen ja mursujen elintilan välillä olevasta yhteydestä ole olemassa suoraa tutkimuksia. Jutussa huomautettiin, että todennäköisesti mursuja harhautuu yhä enemmän pois niiden luonnolliselta elinalueelta, koska niiden kanta on elpynyt. Toisaalta siinä myös huomioitiin, että ilmastonmuutos ja sen mukana sulavat jäätiköt ovat mursuille kaikista suurin olemassa oleva uhka.

Jutussa arveltiin, että ilmastonmuutoksen seurauksena eksyneet eläimet tulevat olemaan Suomessa tulevaisuudessa yhä tavanomaisempi näky. Tekstissä luodaan siis myös katse tulevaisuuteen. Jutussa viitattiin myös kansalaisen oma toimijuuteen keskustelemalla näiden kulutusvalinnoista, tunteista ja kansalaisyhteiskunnasta luonnonsuojelun tukemisen ja vapaaehtoisuuden käsitteiden kautta. Ne ovat asioita, jotka liittyvät usein ilmastokeskusteluun yksilön näkökulmasta.

”Minua on askarruttanut, miksi ilmastokriisin yhteydessä puhutaan niin vähän luonnonvaraisten eläinten häädystä. Tässä mielessä mursu voi muistuttaa meitä siitä, että tällä hetkellä ennen kaikkea eläimet maksavat hintaa ilmastokriisistä”, Elisa Aalto sanoo.” (HS 15.7.2022)

Kyseinen juttu keskusteli suoraan filosofin ajatuksista siitä, miten mursua voi hyödyntää mahdollisuutena tuoda ympäristö- ja ilmastoteemoja esiin. Jutussa hyljebiologi totesi, että suoraa näyttöä siitä, että ilmastonmuutos on syynä mursun

matkalle Suomeen, ei ole. Mursu on kuitenkin esimerkki arktisen alueen eläimistä, joiden elinoloja ilmastonmuutos kaventaa ensimmäisten joukossa. Jutussa on siis suoraa erilaisia näkökulmia esittävää pohdintaa mursun ja ilmastonmuutoksen välisestä suhteesta, jota muissa tutkielmassa tarkastelluista jutuissa ei ole.

Myös Helsingin Sanomissa julkaistussa Erkki Kylmäsen kolumnissa ”Mitä kuollut mursu olisi kertonut meille ihmisille?” (HS 21.7.2022) puhutaan suoraan ilmastonmuutoksesta. Jutussa kerrotaan samoja faktoja, kuin monissa mursua koskevissa uutisjutuissa. Jutussa nämä faktat yhdistettiin ilmastonmuutokseen. Jutussa esitettiin muitakin ympäristönäkökulmaa tukevia faktoja, kuten tieto siitä, että mursulaji on vaarantunut ja saattaa hävitä kokonaan maapalloilta seuraavan sadan vuoden kuluessa. Jutussa lajikato esitettiin osana ilmastonmuutosta. Siinä käytettiin hyväksi tilaisuutta ottaa esille myös Itämeren tila esimerkkinä ihmisen aikaan saamasta saastuttamisesta.

Helsingin Sanomissa julkaistut pehmeät jutut ovat analyysimaisempia kuin tutkimani kovat uutiset. Niissä käydään läpi ilmiöitä, joita mursu on saanut aikaan, ja esitetään epäsuoraa uutismediaan tai ihmiskuntaan kohdistuvaa itsereflektiota.

Iltalehden jutussa ”Minna kohtasi Haminan sensaatiomursun” (Iltalehti 15.7.2022) ei mainittu ilmastonmuutosta. Siinä kerrottiin yhden henkilön subjektiivisia kokemuksia päivältä, kun hän näki mursun. Uutisessa ei huomioitu mursun ja ilmastonmuutoksen välistä suhdetta, mutta siinä kuvailtiin mursun uupuneisuutta ja pohdittiin, miksi se eksyi Suomeen. Se on jutun epäsuora linkki ilmastonmuutokseen, joka ilmenee jutussa haastatellun silminnäkijän kommenteissa.

”– Tästä on useampi kilometri jäämerelle matkaa. Uskon, että mursu on eksynyt tosi pahasti, tuossakin kohdassa on jo makeaa vettä.” (Iltalehti 15.7.2022)

Sitaatissa silminnäkijä osoittaa, että mursu on väärässä paikassa, väärässä elinympäristössä.

Ylen julkaisemassa jutussa ”Mursu valitsi Jukka Hovilan pihan, mutta mies Rammsteinin keikan” (Yle 26.7.2022) ei mainittu ilmastonmuutosta. Juttu on kirjoitettu mursun kuoleman jälkeen. Siinä haastatellaan kotkalaismiestä, jonka pihaan mursu tuli.

Juttu on pitkä ja tarinallinen ja keskittyy enemmän kuin mursun nähneeseen mieheen kuin itse mursuun. Se on esimerkki siitä, että pehmeissä uutisissa näkökulman valinta voi olla paljon vapaampaa kuin ajankohtaisempia faktatietoja tietyssä formaatissa esittävien kovien uutisten piirissä. Jutussa ei tehdä kytkentöjä ilmastonmuutokseen. Siinä puhutaan siitä, mitä mursu kotkalaisille ihmisille konkreettisesti aiheutti, eikä niinkään mursusta.

4.3 Tutkimuskysymyksiin vastaaminen

Tässä luvussa vastaan tutkielman alussa esittämiini tutkimuskysymyksiin. Tutkielmani tutkimuskysymykset ovat:

- Miten mursua hyödynnettiin journalismissa esimerkkinä ilmastonmuutoksesta ja sen vaikutusten konkretisoimisessa?
- Miten mursun ja ilmastonmuutoksen välille tuotettiin kytkentöjä kovissa ja pehmeissä uutisissa?

Mursua hyödynnettiin kovissa uutisissa ilmastonmuutoksen konkretisoimisessa vähemmän kuin pehmeissä uutisissa. Kytkennät kovien ja pehmeiden uutisten ja ilmastonmuutoksen välillä tehtiin joko suoraan, eli puhumalla ilmastonmuutoksesta ja siihen liittyvistä ilmiöistä ja mursusta, tai epäsuorasti esimerkiksi korostamalla Suomeen eksyneen mursun poikkeuksellisuutta.

Analysoin tutkielmaani varten neljä kovaa uutista ja neljä pehmeää uutista. Kovista uutisista ilmastonmuutos mainittiin suoraan kahdessa, joista toisessa itse ilmiötä kuvaileva sana mainittiin ainoastaan jutun ingressissä.

Kahdessa neljästä analysoimastani uutisesta luotiin suora linkki mursun ja ilmastonmuutoksen välille eli ilmastonmuutos mainittiin tekstissä suoraan. Jutuissa

esiintyi myös sellaisia epäsuoria kuvailuja, joissa alleviivattiin, että mursu on Suomessa poikkeuksellinen ilmestys. Tämä ilmeni eri tahojen ihmettelyinä siitä, miksi mursu on täällä, ja esimerkiksi pohdintana siitä, onko sille Itämerellä tarpeeksi sen normaaliin ruokavalioon kuuluvaa ruokaa.

Mursu on esimerkki odottamattomasta uutistapahtumasta. Monien uutisissa esiintyvien ratkaisujen motiivina lienee se, että niitä halutaan päivittää. *Kehittyvät uutiset* (developing news) ovat uutisia, joita julkaistaan tilanteessa, jossa uutisoitavasta tapahtumasta ei vielä tiedetä kaikkea. Tällaisissa tapauksissa jutun ajankohtaisuus on niin suuri uutiskriteeri, että juttuja julkaistaan vailla kaikkia tarvittavia tietoja. Jutun kehittyvyyttä korostetaan usein jutuissa, joihin selvitetään vielä niiden julkaisun jälkeen lisää informaatiota (Tuchman 1978, 48–49). Tämä selittää esimerkiksi sitä, miksi virkamiehiltä kysytään jutuissa asioita, jotka eivät tavallisissa tilanteissa heidän kontolleen kuulu.

Jutuissa tapahtuman poikkeuksellisuus oli uutiskynnyksen ylittävä kriteeri. Joissakin jutuissa mursua kuitenkin hyödynnetään konkretisoimaan ilmastonmuutoksen vaikutuksia. Sitä ei kuitenkaan tehty kaikissa analysoimissani uutisjutuissa.

Kaikista eniten ilmastonmuutosta ja mursua käsiteltiin Helsingin Sanomien jutussa ”Miksi ihastuimme Haminan mursuun, mutta syömme possupihviä surutta? Jutussa eläinfilosofi kertoo, mitä mursun kohtalosta voi oppia”. Siinä peilattiin mursua suoraan suhteessa ilmastonmuutokseen. Sen lisäksi siinä käsiteltiin ilmastonmuutosta ja ihmisen suhdetta muuhun maapallon lajistoon ihmisen aiheuttaman ilmastonmuutoksen aikana.

Mursun käsittelyä suhteessa ilmastonmuutokseen helpotti pehmeissä uutisissa avoimempi mahdollisuus näkökulman ottamiseen ja ilmiön kommentoimiseen. Tämä näkyy myös siinä, että haastateltavaksi on valikoitunut filosofi eikä esimerkiksi Korkeasaaren johtaja.

Mursu oli kovissa uutisissa mielenkiintoinen ja poikkeuksellinen sattuma, joka ylitti uutiskynnyksen. Monissa kovissa uutisissa oli huumorin ja tunteellisuuden merkkejä, mikä sai ne muistuttamaan pehmeitä uutisia klassista määritelmää kovemmin. Mursu-

uutiset vaikuttivat kovissa uutisissa viihteellisemmiltä kuin muut kovat uutiset. Niissä oli tarinallisuuden piirteitä.

Pehmeissä uutisissa tehtiin useammin linkki mursun ja ilmastonmuutoksen välille. Sen mahdollistivat myös pehmeille uutisille tavanomaisempi liikkumatila sen suhteen, kenen äänellä siinä asioita ilmaistaan. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa julkaistussa kolumnissa (HS 21.7.2022) pystyttiin ottamaan suoraan kantaa ilmastonmuutokseen ja luomaan katse tulevaisuuteen toivon diskurssin kautta. Pehmeissä uutisissa näkyi myös enemmän sitä analyttistä puolta, joka mielletään perinteisesti kovien uutisten ominaisuudeksi. Esimerkiksi juttu, jossa haastateltiin eläinfilosofia (HS.fi 20.7.2022) on esimerkki pehmeästä uutisesta, jonka aihe on ikään kuin kova – jo tekstin otsikko viittaa siihen, että voimme oppia jutusta jotakin.

Tapahtuma heijastaa uutiskoneiston rytmiä, jossa päivittyvänä seurantana alkanut uutisointi kertoi perusasiat. Tällaiset faktat piti saada julkaistua nopeasti, koska aihe oli kaikkien suomalaisten uutisvälineiden otsikoissa. *Uutisvoittojen* eli ensimmäisenä uutisen julkaiseminen on tyypillinen journalismi alana leimaava piirre. Pehmeissä uutisissa linkki ilmastonmuutokseen luotiin useammin. Pehmeille uutisille on kovia uutisia tavanomaisempaa ottaa tavalla tai toisella kantaa. Perinteinen määritelmä ajattomasta pehmeästä uutisesta ei toteutunut mursu-uutisoinnin pehmeissä uutisissa, jotka nekin julkaistiin kiireellä aiheen ollessa vielä ajankohtainen.

Haminan mursua koskevassa uutisoinnissa painopiste oli muualla kuin ilmastonmuutoksessa. Uutisessa oli tulkittavissa etenkin huumorin piirteitä. Voidaan tulkita, että uutisoinnin saamiin piirteisiin vaikutti myös 2020-luvun alun ilmapiiri, jossa mediakenttää hallitsevat erilaiset kriisit, kuten koronaviruspandemia ja Ukrainan sota. Suomeen eksynyt mursu uutisvirrassa tarjosi yleisölle jotakin muuta ajateltavaa.

Miksi mursusta sitten uutisoitiin? Aihe oli poikkeuksellinen, yllättävä ja kiinnostava. Se antoi luultavasti Suomen kansalaisille ilon aiheen jatkuvien synkkien uutisten keskellä. Samalla se toimi varoituksena siitä, ettei kukaan menisi vahingoittamaan mursua ja sille, ettei kukaan vahingoittuisi mentyään katsomaan mursua. Lisäksi aihetta

käsiteltiin ilmastonmuutoksen näkökulmasta. Uutisissa oli usein myös huumorin elementtejä.

5 POHDINTA

Ilmastonmuutosta kuvaillaan yleensä esittämällä uutisia tapahtumista kuten tulvista, myrskyistä ja ilmastokonferensseista (Kunelius 2019). Luonnonkatastrofeja koskevat uutiset ovat usein järkyttäviä, ilmastokokouksiin taas ladataan odotuksia jonkinlaisista poliittisista päätöksistä.

Suomeen eksynyt mursu ei ollut uutisena järkyttävä. Siihen ei myöskään liittynyt minkäänlaisia odotuksia, koska tapahtumaa ei voitu ennakoida, eikä sen tapahtuminen liittynyt virallisten instituutioiden toimintaan. Haminan mursu tarjosi kasvot yhdelle ilmastonmuutokseen liittyvälle ilmiölle eli omalta elinalueeltaan eksyville eläimille. Stenan tarinaan liittyy arktisen alueen eläinten elintilan pieneneminen, jäätikköjen sulaminen ja merenpinnan nousu. Suomalaisissa medioissa Stenan tarinan yhteydessä nostettiin esiin myös esimerkiksi Itämeren saastuneisuus.

Mursu-uutisointi oli esimerkki kehittyvästä ja päivittyvästä uutisesta (Tuchman 1978, 49). Faktoja tarkistettiin matkan varrella ja yleisölle kerrottiin jatkuvasti se, mitä jo tiedettiin. Esimerkkejä siitä, miten uutisointi kehittyi, olivat tiedot siitä, missä mursu on nähty, kenen takapihalle se tuli, mitä se hajotti, minne se viedään, koska se kuoli ja lopulta ruumiinavauksen jälkeen tiedot siitä, kuinka mursu oli Suomessa voinut ja esimerkiksi tieto siitä, että mursulla oli ollut täitä.

Suomen kontekstissa ilmastokriisi on näkynyt journalismissa viime vuosina muun muassa Elokapinan toimintaa koskevassa uutisoinnissa ja lähes vuosittaisena pohdintana siitä, onko jouluna lunta. Itämerelle ja lopulta Suomeen harhaillut mursu on siis yksi niistä konkreettisista esimerkeistä, joihin media on voinut tarttua osoittaakseen kriisin ulottuvan meille tänne Suomeenkin.

Stena tarjosi suomalaiselle journalismille tilaisuuden tarttua aiheeseen ilmastonmuutoksen kannalta. Eläinyksilön kohtaloa voi peilata tässä koko lajin ja luonnonjärjestelmän kohtaloon, joka on ihmisen käsissä.

Mursusta uutisoitiin monien päivien ja sittemmin viikkojen ajan. Uutisten määrä väheni mursun kuoltua, mutta esiin nostettiin edelleen mursusta tehdyt fanituotteet ja sen kunniaksi tehty olut (Iltalehti 12.8.2022) ja muistotilaisuus Kotkan meripäivillä (Iltasanomat 30.7.2022).

Haminan mursusta kirjoitetut jutut todistavat myös sen, että kovien ja pehmeiden uutisten välinen jakolinja on hälventynyt entisestään. Jutuissa oli läsnä niin kovien uutisten elementtejä kuin pehmeidenkin. KytKentöjä eksyneen mursun ja ilmastonmuutoksen välille tehtiin enemmän pehmeissä uutisissa, jotka mielletään perinteisesti viihteelliseksi sisällöksi.

Joissakin kovissa uutisissa potentiaalinen yhteys ilmastonmuutokseen oli vain uutiskäytäntöjen, kuten syuseuraussuhteen ilmaisemisen sanelema pakko tai lukijoiden palvelemista. Pehmeissä uutisissa päästiin, aiheen rajauksesta riippuen, syvemmälle asiaan ja käsittelemään oikeasti sitä, liittyykö koko mursun saapuminen edes ilmastonmuutokseen, vai onko kyseessä vain sattuma.

Lämpenevä ilmasto voi aiheuttaa muun muassa jäätikköjen sulamista, merenpinnan nousua, äärimmäisiä kuivuuksia ja lämpöaaltoja sekä tulvia ja hirmumyrskyjä. Muun muassa Boczkowski esittää, että kun lukuisat eri mediatalot kerääntyvät uutisoimaan samasta aiheesta, se voi vaikuttaa demokratian toteutumiseen (Boczkowski 2009, 113). Huomiotalouden toimintalogiikan mukaan lukijat eli asiakkaat on saatava houkuteltua oman yrityksen sisältöjen äärelle. Voiko tällainen lähestymistapa lopulta myös auttaa lisäämään julkisessa keskustelussa tietystä asiasta esitettyjä näkökulmia, kun kilpailu parhaiden juttujen julkaisemisesta kovenee?

Ilmastonmuutoksen esittämistä mediassa on syytä tutkia myös jatkossa.

LÄHTEET

Kirjallisuus:

Boczkowski, J. Pablo. 2009. "Rethinking Hard and Soft News Production: From Common Ground to Divergent Paths." *Journal of Communication* 59(1): 98–116.

<https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2008.01406.x>

Engelke, Peter ja J.R. McNeill. 2014. *The Great Acceleration: An Environmental History of the Anthropocene Since 1945*. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press.

Eskola, Jari ja Juha Suoranta. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Foster, Raisa ja Arto O. Salonen. 2021. "Irtiolemisestä merkitykselliseksi osaksi maailmaa." Muistiossa *Ihminen osana elonkirjoa: Luontosuhteet, luontokäsitykset ja sivistys kestävyyskriisin aikakaudella*, toimittajat Haverinen, Risto, Kirsikka Mattila, Alekski Neuvonen, Rinna Saramäki ja Otso Sillanaukee. 52–64. Luettu 12.12.2022. Sitra.

<https://www.sitra.fi/app/uploads/2021/12/sitra-ihminen-osana-elonkirjoa.pdf>

Kunelius, Risto. 2019. "A forced opportunity: Climate change and journalism". *Sage Journalism* 20(1): 218–221. <https://doi.org/10.1177/1464884918807596>

Ksiazek, Thomas B. ja James G. Webster. 2012. The Dynamics of Audience Fragmentation: Public Attention in the Age of Digital Media. *Journal of Communication* 62(1): 39–56. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2011.01616.x>

Sarajärvi, Anneli ja Juoni Tuomi. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*.

Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Seppänen, Janne ja Esa Väliaverronen. 2012. *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino.

Wohlgezogen, Franz, Angela McCabe, Tom Osegowitsch, and Joeri Mol. 2020. "The Wicked Problem of Climate Change and Interdisciplinary Research: Tracking Management Scholarship's Contribution." *Journal of management & organization* 26(6): 1048–1072.

Tuchman, Gaye. 1978. *Making news: A study in the Construction of Reality*. New York/Lontoo: The Free Press.

Muut lähteet:

Jylhä, Anu, Kuokkanen, Venla, Leppänen, Stefan, Sairanen, Sara; STT. 2022. "Mursu on kuollut". *Iltta-Sanomat*, 19.7.2022. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000008954852.html>

Kaskimaa, Paula. 2022. "Mursua muisteltiin Kotkassa – IS seurasi tilaisuutta." *Iltta-Sanomat*, 30.7.2022. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000008974510.html>

Marttinen, Vesa; Svahn, Nina. 2022. "Haminaan rantautunutta mursua seurattiin tiiviisti päivien ajan – tutkija kertoo, miksi yksinäinen otus varasti koko kansan huomion." *Yle*, 20.7.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-12543883>

MTV Uutiset, STT. 2022. "Tuhanneet paenneet maastopaloja ja yli 300 kuollut kuumuuteen Etelä-Euroopassa – 'Ilmastonmuutos tuntuu nyt'." *MTV Uutiset*, 16.7.2022. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/tuhannet-paenneet-maastopaloja-ja-yli-300-kuollut-kuumuuteen-etela-euroopassa-ilmastonmuutos-tuntuu-nyt/8470618>

Töyrylä, Katriina. 2022. "WHO: Helteet tappaneet Euroopassa tänä vuonna 15 000 ihmistä." *Yle*, 7.11.2022. <https://yle.fi/a/3-12043017/64-3-119385>

Saarikoski, Jyrki. 2022. "Tulvatuhot veivät osan Pakistania eristykseen – pahin koettelemus yli kymmeneen vuoteen." *Yle*, 27.8.2022. <https://yle.fi/a/3-12597409>

Saarinen, Minttu. 2022. "Kolumni: Marttyyrimursu aikamme symbolina – Eläin antoi aihetta kauhisteluun ja pätemiseen, syyttelyyn ja pilkkaamiseen." *Hämeenlinnan kaupunkiutiset*, 28.7.2022.

<https://www.hameenlinnankaupunkiutiset.fi/paikalliset/4822692>

Sonerva, Anniina. 2022. "Haminan mursulle oma olut." *Iltalehti*, 12.8.2022. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/a34e2057-dd91-4bb3-950c-1e3e0d6420ef>

Yle Kaakkois-Suomi. 2022. *Yle seuraa mursun kohtaloa – mursu lähti Korkeasaareen.*

Yle Areena -video. 3:42, 19.7.2022. <https://areena.yle.fi/1-63100285>

Aineisto:

Ervasti, Anu-Elina. 2022. "Miksi ihastuimme Haminan mursuun, mutta syömme possupihviä surutta? Eläinfilosofi kertoo, mitä mursun kohtalosta voi oppia." *Helsingin Sanomat*, 20.7.2022. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008956918.html>

Ikävalko, Kiira. 2022 " Mursu valitsi Jukka Hovilan pihan, mutta mies Rammsteinin keikan — nyt hän kertoo, miltä tuntui palata myllättyyn kotipaikkaan." *Yle*, 26.7.2022. <https://yle.fi/a/3-12549354>

Kokko Mira, Perälä Simu; STT. 2022. "Haminassa rannalta löytynyt mursu on lähtenyt uimaan ulapalle, mutta edellytykset löytää takaisin kotiin voivat olla pienet – 'Itämeri on hirmu sokkeloinen meri'" *Etelä-Suomen Sanomat*, 15.7.2022. <https://www.ess.fi/uutissuomalainen/4729861>

Kylmänen, Erkki. 2022. "Mitä kuollut mursu olisi kertonut meille ihmisille?" *Helsingin Sanomat*, 21.7.2022. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000008956369.html>

MTV3 ja STT. 2022. "Stena saattoi eksyä parittelumatkallaan, arvioi tutkija – seuraava etelään eksyvä mursu pitäisi käännättää mahdollisimman nopeasti." *MTV uutiset*, 20.7.2022. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/tutkijan-arvio-stena-saattoi-eksya-parittelumatkallaan-seuraava-etelaan-eksyva-mursu-pitaisi-kaannyttaa-mahdollisimman-nopeasti/8473806>

Näveri, Anna; Pitkänen, Linnea; Toivonen, Hilma. 2022. "Mursu pysytteli yön yli rannalla Haminassa – poliisi toivoo, että ihmiset antavat uupuneen villieläimen kerätä voimia rauhassa." *Yle*, 15.7.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-12537847>

Pyhtilä, Lasse. 2022. "Jättäkää mursu rauhaan, sanoo norjalaistutkija – Kartta näyttää, miten eläin päätyi Suomen rannikolle." *Helsingin Sanomat*, 15.7.2022. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008948083.html>

Taurinen, Riika. 2022. "Minna kohtasi Haminan sensaatiomursun – "Mikä tuolla puhisee ja tuhisee." *Iltalehti*, 15.7.2022. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/73546318-a709-490d-b1c8-383c1112788d>